

Inklusion af ordblinde elever er et spørgsmål om didaktik

Med de rette didaktiske greb kan gymnasielærere hjælpe ordblinde elever, så de i højere grad kan deltage i undervisningen. Det handler blandt andet om struktur og tavleorden og om at læse tekster højt for eleverne. Og netop den didaktik gavner de allerfleste elever, lyder det fra læseforsker **Helle Bundgaard Svendsen**, der mener, at vi skal gøre inklusion af ordblinde elever til en integreret del af den almene didaktik i gymnasiet.

Af **Mathilde Weirsøe**

Dansklæreren deler kopier af en tekst rundt blandt sine elever og siger:

"Læs lige hurtigt den her tekst igennem, og gå så i grupper og diskutér, hvad der er på spil, og hvordan I kan bruge de forskellige analysegreb, vi har talt om. Skriv jeres pointer ned.

Om en halv time mødes vi igen og hører gruppernes bud."

Mange elever vil flaks gå i gang med at læse teksten og derefter gå i grupper og udføre opgaven.

Men i klassen sidder der også et par ordblinde elever og endnu et par usikre læsere, der har svært ved at læse og skrive, men >

som ikke læser 'dårligt nok' til at få diagnosen dysleksi (ordblindhed). For disse elever er opgaven ikke så ligetil. De skal bruge mere end blot et par minutter på at læse og forstå teksten, ligesom den skriftlige del udfordrer dem – især når tidsrammen er stram.

Det er et tænkt, men meget realistisk scenarie, ifølge Helle Bundgaard Svendsen, der er læseforsker med fokus på ordblindhed ved VIA University College, hvor hun er tilknyttet forskningsprogrammet Sprog og Literacy. Hun har forsket i didaktikken omkring læse- og skriveanskeligheder og ordblindhed i mange år og har især haft fokus på, hvordan læse- skriveteknologi kan være en hjælp for den gruppe af elever i grundskolen såvel som på ungdomsuddannelserne.

Forudsætningen for den ordblindevenlige undervisning er, pointerer hun, først og fremmest, at læreren skal forstå de ordblinde elevers vilkår og udfordringer. For ellers bliver konsekvensen, som i ovenstående eksempel, at de ordblinde såvel som læseudfordrede elever føler sig ekskluderet fra undervisningen.

"Hvis de ordblinde elever først skal til at læse en tekst, så er de bagud på point fra start. For det tager dem lang tid. Og hvis teksten ikke er digital, så er de helt lost," siger Helle Bundgaard Svendsen og opfordrer derfor lærere i gymnasiet til at sætte sig grundigt ind i, hvad det vil sige at være ordblind og gå i gymnasiet. Hvad er disse elevers udfordringer? Og forcer?

En sådan indsigt kan hjælpe lærerne til at tilrettelægge undervisningen, så den ikke ekskluderer de ordblinde og læseudfordrede elever. Men den kan også være med til at nedbryde uhensigtsmæssige misforståelser og fordomme, påpeger hun:

"Nogle lærere er stadig tilbøjelige til at forveksle ordblindhed med dovenskab og tro, at de elever ikke har brugt tid på deres opgaver. Men der er jo ikke en 1:1 sammenhæng mellem ordblindhed og det at være fagligt svag," siger hun og fortsætter:

"Som lærer kan man godt tage stavfejl og dårlige formuleringer som udtryk for, at eleven ikke er særlig skarp. Men det kan man ikke bare udlæde af de her elever. De kan godt være superskarpe mundtligt, men have problemer med at formulere sig på skrift."

Fakta om ordblinde

→ **En ud af otte elever i 9. klasse er ordblind**

I skoleåret 2022/2023 var 13 procent af eleverne i 9. klasse i løbet af deres skoletid testet ordblinde, mens 4 procent var testet usikker i fonologisk kodning (langsom og upræcis omsætning af bogstaver og bogstavfølger til sproglyde, men ikke i samme grad som ordblinde.)

Kilde: Børne- og undervisningsministeriet

→ **22.000 ordblinde elever på ungdomsuddannelserne**

I 2022 var der 22.000 elever på ungdomsuddannelserne, der fik støtte på baggrund af ordblindhed. Der findes ingen opgørelser over, hvor mange af dem der går i gymnasiet.

Kilde: Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK), Børne- og Undervisningsministeriet

→ **Støtteordning**

Elever, der er diagnosticeret med ordblindhed, får blandt andet adgang til hjælpemidler i form af læse- og skriveteknologi samt forlænget tid til eksamen gennem SPS-systemet (Specialpædagogisk støtte).

Det er ifølge Børne- og Undervisningsministeriet også muligt for elever, der er i den såkaldte 'gule kategori' – dvs. elever, der har svært ved læsning, men som ikke er ordblinde – at få støtte i form af læse-skrive-teknologi i undervisningen. Det er den SPS-ansvarlige eller læsevejlederen på skolen, der afgør, om eleven skal have adgang til hjælpemidler i undervisningen. Men det kræver en ordblindediagnose at få ekstra tid og adgang til hjælpemidler til eksamen.

Kilde: Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK), Børne- og Undervisningsministeriet

Helle Bundgaard Svendsen fremhæver også de ordblinde elevers stærke motivation, som hun vurderer, er langt højere end de fleste andre gymnasieelevers. Netop fordi de har kæmpet hårdt for at nå til gymnasiet, som ikke var den snorlige vej for dem.

"Nogle af dem har en fantastisk figh-terånd. De er ekstremt målrettede. Mange af dem ved meget tidligt, at de fx vil være psykolog eller ingeniør. Den motivation skal lærerne bakke op – de skal ikke bidrage til at knække de her elever," siger Helle Bundgaard Svendsen og tilføjer, at hvis man som lærer får øje på den motivation hos sine ordblinde elever, så er det også motiverende for en selv som lærer i undervisningen.

Læreren skal også forstå læse-skriveteknologien

Et andet område, lærerne skal sætte sig ind i, er læse- og skriveteknologien, som har givet ordblinde elever helt nye muligheder for deltagelse sammenlignet med tidligere.

En elev skal ikke nødvendigvis være diagnosticeret med ordblindhed for at få adgang til hjælpemidlerne. Læse- skriveteknologien kan også være en hjælp til de elever, der blot kan kategoriseres som 'læseudfordrede'.

Det er den specialpædagogiske støtteordning (SPS) eller læsevejlederen på skolen, der sammen med eleven afgør, om det er nødvendigt, og om skrive-læseteknologien reelt vil være en hjælp for eleven. Til eksamen er det dog kun ordblinde elever, der får ekstra tid og hjælpemidler stillet til rådighed.

Uanset hvor læseudfordret eleven er, er det ifølge Helle Bundgaard Svendsen væsentligt, at læreren forstår, hvordan de teknologiske hjælpemidler fungerer, og hvordan de hjælper den enkelte elev.

"Dialogen mellem lærer og elev omkring, hvordan eleven bruger læse- og skrive-teknologien er vigtig – både for lærerens og elevens skyld," siger Helle Bundgaard Svendsen og uddyber:

"Eleven får dermed mulighed for at udspecificere for læreren, hvad der er særligt udfordrende, og hvorvidt teknologien kan afhjælpe de udfordringer. Læreren bliver tilsvarende klogere på, hvordan hendes undervisning og de opgaver, eleven får stillet, bedst kan spille sammen med læse-skrive-teknologien."

På samme måde, påpeger hun, skal læreren, læsevejlederen eller bare nogen på kontoret sikre en klar og fast procedure omkring scanning af tekster, så alle tekster i undervisningen nemt bliver digitale og kan anvendes i kombination med de teknologiske hjælpemidler.

Digitalisering af undervisningen har i det hele taget været en gave til de ordblinde elever, det er der ingen tvivl om, fortæller Helle Bundgaard Svendsen. Derfor bekymrer den stigende tendens til at indføre skærmrestriktioner hende. Vi ser det ikke kun i grundskolen, men også på gymnasier – særligt i kølvandet på introduktionen af den omdiskuterede kunstige intelligens ChatGpt, som nogle elever har brugt til at skrive deres opgaver.

"Skærmrestriktioner kan være et problem for de ordblinde elever, for de har brug for deres mobiler og skærme i undervisningen for at klare sig. Derfor bør skærmrestriktionerne ikke gælde denne gruppe elever," påpeger hun.

Struktur og tydelighed i undervisningen hjælper alle elever

En interesse i, hvem de ordblinde og læseudfordrede elever er – hvad deres udfordringer består i, og hvordan deres hjælpemidler fungerer – er altså udgangspunktet, hvis man som lærer vil hjælpe denne elevgruppe med bedre at kunne deltage i undervisningen.

Hvis vi vender tilbage til eksemplet fra indledningen, hvor eleverne skulle læse teksten selv, så foreslår hun i stedet, at læreren læser teksten højt for eleverne i klassen. Det er en håndsækning til de ordblinde og læseudfordrede elever. Men højt-læsningens funktion rækker videre end det, understreger hun:

"Hvis det er et stykke litteratur i dansk eller i et af sprogfagene, så vil oplæsningen give en helt anden stemning i klassen, og det vil være et godt litterært udgangspunkt for alle elever," siger hun og peger på, at det samme gør sig gældende for matematik og naturfag, hvor fælles nærlæsning og gennemgang af fagtekster kan hjælpe de fleste elever.

Det betyder ikke, at alle tekster skal læses højt af læreren hver eneste time. Det er en didaktisk vurdering fra lærerens side. Læreren afgør, i hvilke sammenhænge højt-læsningen og gennemgang af tekster kan styrke læringen – ikke blot for de ordblinde elever, men for de fleste elever i klassen.

Og det er faktisk en vigtig pointe fra Helle Bundgaard Svendsens forskning: Mange af de didaktiske greb, som de ordblinde

og læseudfordrede elever vil have gavn af, kommer også de fleste andre elever til gode.

Det handler især om at skabe struktur i undervisningen. Hun uddyber, hvad læreren konkret kan gøre:

"Skab klare rammer for undervisningen – forklar, hvad der skal ske, og hvorfor. Undgå at lave for mange omveje, men vær struktureret, og skriv noter på tavlen eller i power points, der passer til indholdet i undervisningen. Det er noget, de fleste elever har gavn af."

Helle Bundgaard Svendsen har flere bud på didaktiske greb, der kan skabe ordblindevenlig undervisning:

"Skriv tydelige nøgleord på tavlen eller i dine power points. Det hjælper især de ordblinde elever, at der er noget simpelt visuelt, de kan forholde sig til. Måske har de brug for at tage et billede af tavlenoterne eller få adgang til lærerens slides, fordi de har svært ved at nå at skrive noter, samtidig

"Skærmrestriktioner kan være et problem for de ordblinde elever, for de har brug for deres mobiler og skærme i undervisningen for at klare sig."

Helle Bundgaard Svendsen

med de følger med i undervisningen," siger Helle Bundgaard Svendsen.

Gennemgå teksten i klassen

Et andet vigtigt didaktisk greb er modellering, der kort fortalt indebærer, at læreren viser, hvordan opgaven kan løses, og ikke kun instruerer eleverne. Helle Bundgaard Svendsen uddyber:

"Læreren viser, hvordan opgaven kan løses, gerne i samarbejde med klassen og med input fra eleverne. På den måde foregriber læreren, hvad der kan være udfordrende for eleverne at forstå. I matematik kan det fx handle om at sætte ord på, hvad der kan være svært, hvilken forudgående viden man skal trække på og derefter gå trinvis frem." Pointen er, at en sådan fremgangsmåde ikke blot hjælper de ordblinde og læseud-

fordrede, men også alle de mange andre elever, der ikke helt er med på, hvad der forventes af dem i faget.

Helle Bundgaard Svendsen fremhæver også modeltekster som et didaktisk middel, der kan hjælpe de fleste elever til bedre at løse opgaver på egen hånd efterfølgende.

"En modeltekst – eller modelopgave – er en tekst, der fx svarer til den eksamensopgave, eleverne kan møde til eksamen i fx dansk eller engelsk. Eller den fysikrapport, de skal lave til næste uge. Det, at de har set en tilsvarende opgave, og at de i klassen har talt om, hvordan teksten er bygget op, kan hjælpe eleverne til at forstå, hvordan de kan løse og strukturere opgaven," forklarer hun.

Sprogfagene er udfordrende

Modelopgaver hjælper også de ordblinde elever i sprogfagene. Men her er de virkelig udfordret. For hvordan lærer man at skrive en engelsk stil, når man har svært ved at

læse og stave både på dansk og engelsk?

"I sprogfagene har de virkelig brug for ekstra støtte. Hvis de skal skrive noget på engelsk, så findes der programmer i både AppWriter og Intowords, der kan hjælpe dem og komme med ordforslag. Men hvis de staver helt ved siden af, så kan teknologien ikke gætte ordet. Så for de sværest udfordrede ordblinde elever vil teknologien spille fallit i sprogfagene," fortæller Helle Bundsgaard Svendsen og tilføjer:

"Der kunne man måske arbejde med diktering. Altså at eleverne indtaler det, de vil sige, og så skriver teknologien det."

Og så er vi tilbage ved den tidligere pointe: Hvis læreren på forhånd har indsigt i, hvad mulighederne er med læse-skriveteknologien, så er det også nemmere at hjælpe de ordblinde elever til at få mest mulig

læring ud af undervisningen – det gælder især i sprogfagene, som er særligt udfordrende for dem.

En vigtig ledelsesopgave

I en travl hverdag er det muligvis meget at forvente, at alle lærere sætter sig grundigt ind i læse-skriveteknologien og taler indgående med de ordblinde og læseudfordrede elever om, hvordan de bedst hjælper dem. Derfor skal der også være mulighed for, at lærerne kan få vejledning i, hvordan de bedst yder støtte til denne elevgruppe.

Står man som nyuddannet lærer i gymnasieskolen, eller har man bare ikke den store erfaring med at undervise ordblinde og læseudfordrede elever, så er der heldigvis hjælp at hente hos læsevejlederne på skolen. De vil ofte have indgående kendskab til læse-skriveteknologien, ligesom de kan komme med idéer til didaktiske greb til en mere inkluderende og ordblindevenlig undervisning.

Men der er også brug for at få ledelsen med, understreger Helle Bundgaard Svendsen og peger på vigtigheden af at sætte ind på det organisatoriske niveau:

"Det er vigtigt at have en ledelse, der har øje for problematikken, og at der på skolen derfor er prioriteret ressourcer til en læsevejleder, der kan støtte de ordblinde elever og rådgive deres lærere. Det kan også være en god idé at prioritere kurser eller pædagogiske dage for lærerne, hvor der kommer ekstra fokus på didaktikken omkring ordblindhed og læse-skriveanskeligheder. At man fra ledelsens side siger: 'Det her er noget, vi gør sammen. Det er noget, vi prioriterer her på skolen'," siger Helle Bundgaard Svendsen og peger desuden på, at også lektiehjælp eller en form for mentorordning kan være en god støtte for de her elever.

Hun nævner også rammerne omkring eksamen som noget, der kan have betydning for inklusionen af de ordblinde elever. Her får de tildelt ekstra tid og må bruge digitale hjælpemidler. Men ofte er det noget, de selv skal gøre lærerne opmærksomme på. Sådan skal det helst ikke være, mener Helle Bundgaard Svendsen. Hun siger:

"Procedurerne omkring eksamen skal bare køre, så det ikke bliver bøvlet for eleven. Som ordblind elev skal man ikke føle, at man er til besvær. Det betyder enormt meget for dem, at de ikke selv skal tage sig

Ideer til ordblinde-inkluderende undervisning

Foreningen Nota har igangsat et forsknings- og udviklingsprojekt, der skal styrke trivsel og læring blandt ordblinde gymnasieelever (Treslået Tovværk skal styrke trivsel og læring blandt ordblinde gymnasieelever, 2023).

På Notas hjemmeside kan man finde inspiration til undervisningsforløb, der inkluderer ordblinde elever i undervisningen, men som er målrettet alle elever i gymnasieskolen. nota.dk/treslaaet-tov-vaerk

af alt muligt praktisk og teknisk i forbindelse med eksamen."

HF for ordblinde elever kan inspirere

Alt det har de fuldstændig styr på på Nørre Nissum HF og kostskole, som er særligt attraktiv for ordblinde elever på grund af den treårige HF, der ud over ekstra støtte også giver et år mere til at lære stoffet. Helle Bundgaard Svendsen har været med til at starte uddannelsen i 2006 og har også undervist på skolen.

De ordblinde elever går i klasse med elever, der ikke er ordblinde, men i dansk og engelsk, hvor de ordblinde elever har brug for ekstra støtte, har skolen valgt at oprette særlige hold kun for ordblinde elever.

Der er en ordblindekoordinator, som samler de dansk- og engelsklærere, der har ordblindeholdene. De bliver vejledt i, hvordan de bedst giver støtte til de ordblinde elever, og hvordan de kan indrette undervisningen, så den passer bedre til dem.

Men, understreger Helle Bundgaard Svendsen, alle lærere på Nørre Nissum HF har klar indsigt i, hvad det vil sige at være ordblind, ligesom de alle kender læse-skriveteknologien og ved, hvordan eleverne skal bruge den i netop deres fag.

Helle Bundgaard Svendsen har selv undervist på skolen og fungerer i dag som sparringspartner for lærerne, vejlederne og ledelsen. Derfor har hun indgående kendskab til skolens organisering og undervisning.

"Klasserne er lidt mindre, og det giver læreren lidt mere tid til hver enkelt elev. Og så har undervisningen en form, man som ordblind elev nemt finder sig til rette i."

Der er mere tid og flere ressourcer til rådighed på Nørre Nissum HF, end de fleste almene gymnasier kan tilbyde ordblinde elever. Det er svært at efterleve inden for de nuværende rammer i gymnasiet, medgiver Helle Bundgaard Svendsen. I stedet peger hun på forhold, der nok stiller høje krav til lærerne og ledelsen, men som ikke nødvendigvis kræver ekstra tid og ressourcer. Hun siger:

"Det stærke fokus på organisering og fagdidaktik på Nørre Nissum HF, mener jeg, med fordel kan tjene som inspiration for lærere og ledere på alle landets gymnasier."

●

Helle Bundgaard Svendsen er ph.d. og lektor ved VIA University College, forskningsprogram for Sprog og Literacy, samt konsulent for Nationalt Videncenter for Læsning. Hun forsker i skriftsprogsanskeligheder og ordblindhed og har især fokus på det didaktiske potentiale i læse- og skrive-teknologien. Hun har tidligere undervist på og været koordinator for Nørre Nissum HF, som hun stadig har en tilknytning til som faglig sparringspartner.

Læs mere på Gymnasieforskning.dk

- 📖 Læse- og stavefærdigheder i 1.g og 1. hf og deres sammenhænge med gennemførelse og resultater i de almengymnasiale uddannelser: Carsten Elbro
- 📖 Undervisningen åbner fællesskaber. Interview med Lotte Hedegaard-Sørensen

Gymnasieforskning.dk

ksamen eksamensformer eksklusion elevforudsætninger elevtid engelsk ethosdyder
:valuering fagdidaktik fagevaluering faghistorie faglige mål faglighed fagligt sam
æstholdelse feedback folkeskolen forandring forskning forskningsmetode frafald
ammer fællesskab fænomenologi færdighed gennemførelse gennemførsel grundforløb
ruppearbejde gymnasiefag gymnasiefremmede gymnasiekultur gymnasieleadelse

Find den viden og forskning, du skal bruge

🔍 SØG

historie

inklusion og eksklusion innovation innovative kompetencer integreret evaluering interac

ther subjects interesse internet it karakterer kemi kernestof klasserumskultur kor

ommunikationsformer kompetence kompetencebegrebet kompetencer kompetencer

oordinering kreative fag kreativitet kultur kvalitativ undersøgelse kvalitet kvalitetssikrin

ønsforskelle ledelse lektier litteraturhistorie litteraturundervisning lommeregner lær

æreplaner læreprocesser lærer-elevsamtale lærerkompetencer lærerroller lærersama

æring læringsforståelse læringsmiljø læringsrum mål målstyring matemat

matematikhistorie matematikkompetencer mediedidaktik medier metode modernisering

motivation motivationstøtten museumsbesøg musik narrativer naturfag

naturfagsdidaktik naturfagsundervisning naturgeografi naturvidensk

ocial arv opgaveark oplysningssøgning og informationsteori omgang physics PIS

lanlægning progression projektarbejde prøveformer pædagogik pædagogikum pæ

edelse rammer reform-reformer samarbejdsformer s

amfunds-fag sammenlignende fagdidaktik selvevaluering selvstyring skolekultur sk

koleudvikling kommunikation og medier i gymnasiet kvindes baggrund

ociale medier sociologi sprog statistik strategi strukturreform studentereksamen

tudieforberedelse uddannelse uddannelsesforløb uddannelseshistorie uddannelsespoliti

tudieretningsprojekt studievalg stx styring større skriftlig opgave støtte sundhed

æamorganisering teamsamarbejde teknologi teknologier tværfaglighed udbytte

ddannelsesdebat uddannelsesforløb uddannelseshistorie uddannelsespolitik uddanne

uddannelse valg politik og undervisning

undervisningsformer undervisningsmiljøet undervisningspraksis

ndervisningsredskaber undervisningsreform undervisningsværktøjer ungdomskultur

ngdomsuddannelser valg valg og valg af gymnasiet vidensdeling videnskabsteori

ideregående uddannelse videreuddannelse visuel kultur visuel læring vuc værdie

ering økonomi

På www.gymnasieforskning.dk samler og formidler vi dansk gymnasieforskning.

Alt materiale er direkte og gratis tilgængeligt. Databasen bliver løbende opdateret med ny forskning.

På facebook-siden facebook.com/gymnasieforskning kan du holde dig opdateret om den nyeste forskning i databasen.